

สารบัญ

สารบัญภาพประกอบ : 6

สารบัญแผนที่ : 8

คำนำผู้แปล : 10

คำนำผู้เขียน : 14

1. สงครามโลกครั้งที่สองกับการล่มสลายของระเบียบเก่า : 20

2. จุดกำเนิดของสงครามเย็นในยุโรป ค.ศ. 1945-1950 : 44

3. สู่ “สงครามร้อน” ในเอเชีย ค.ศ. 1945-1950 : 76

4. สงครามเย็นระดับโลก ค.ศ. 1950-1958 : 108

5. จากการเผชิญหน้าสู่การผ่อนคลายความตึงเครียด

ค.ศ. 1958-1968: 142

6. สงครามเย็นภายในประเทศ : 180

7. ความรุ่งโรจน์และการล่มสลายของการผ่อนคลายความตึงเครียด

ระหว่างมหาอำนาจ ค.ศ. 1968-1979 : 210

8. สงครามเย็นระยะสุดท้าย ค.ศ. 1980-1990 : 246

หนังสืออ่านเพิ่มเติม : 286

คำนำผู้แปล

สงครามเย็นเป็นเหตุการณ์สำคัญครั้งหนึ่งในประวัติศาสตร์ ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ที่มีได้เป็นเพียงเรื่องราวความขัดแย้งของอุดมการณ์ทางการเมืองระหว่างมหาอำนาจอย่างสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียตเท่านั้น แต่ยังเป็นความขัดแย้งที่ส่งผลกระทบและโยงใยไปถึงการก่อรูปหรือการปรับโฉมทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม “ภายใน” ของประเทศเล็ก ประเทศน้อยในแทบทุกพื้นที่ของโลกที่เข้าไปสู่วงโคจรของสงครามดังกล่าว แม้แต่ประเทศไทยเองก็ถือเป็นส่วนหนึ่งในสังเวียนความขัดแย้งที่ “เลือกฝักฝ่าย” อย่างชัดเจน จนมีส่วนก่อร่างสร้างประเทศไทยอย่างที่เราคำนึงถึงในปัจจุบัน

การเรียบเรียง “มหากาพย์” แห่งความขัดแย้งครั้งสำคัญของโลกที่กินเวลาร่วมครึ่งศตวรรษอย่างสงครามเย็นให้กระชับและเข้าใจง่ายขึ้น ถือเป็นงานระดับหินที่น้อยคนนักจะกระทำได้ มีหน้าซ้ำ เรื่องราวบางส่วนบางตอนของสงครามเย็นยังสามารถขยายให้กลายเป็นหนังสือเล่มหนาได้อีกหลายเล่ม

กระนั้นก็ตาม ศาสตราจารย์โรเบิร์ต แมคมาน นักวิชาการ ผู้คร่ำหวอดประวัติศาสตร์การต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา และประวัติศาสตร์สงครามเย็น ผู้เขียนหนังสือ *สงครามเย็น: ความรู้ฉบับพกพา* เล่มนี้ก็ปฏิบัติภารกิจข้างต้นได้ลุล่วงอย่างมีประสิทธิภาพ

หนังสือเล่มนี้ถือเป็นหนังสือที่บรรจุความรู้ความเข้าใจ เรื่องสงครามเย็นที่เนื้อหากระชับทว่าเปี่ยมความเข้มข้นอีก เล่มหนึ่ง บทเริ่มต้นของหนังสือเล่มนี้ โรเบิร์ต แมคมาน พาเรา กลับไปพินิจถึงต้นตอของสงครามเย็นอันมีจุดเริ่มต้นตั้งแต่ ช่วงปลายสงครามโลกครั้งที่สอง โลกที่เคยมียุโรปเป็นผู้นำกับ และกำหนดทิศทางได้เดินทางมาถึงจุดสิ้นสุด ปฐมบทแห่งการ ขับเคี้ยวระหว่าง “มหาอำนาจใหม่” อย่างสหรัฐอเมริกา กับสหภาพ โซเวียตได้เริ่มก่อตัวขึ้นในช่วงเวลาของความพยายามสถาปนา สันติภาพท่ามกลางเศษซากแห่งสงคราม แม้การขับเคี้ยวที่วานั้น จะเริ่มต้นที่ยุโรป แต่มันก็ขยายตัวจนครอบคลุมแทบทุกตารางนิ้ว ของโลกในเวลาต่อมา

แมคมานยังนำพาเราไปสัมผัสกับสงครามเย็นผ่านการ แบ่งช่วงเวลาตามจังหวะความสัมพันธ์ของมหาอำนาจทั้งสอง ประเทศ ซึ่งในบางคราวก็เผชิญความตึงเครียดที่มีระดับแตกต่างกันไป ในบางจังหวะก็เริ่มผ่อนคลายทำที่ระหว่างกันลงบ้างผ่านการ ประสานไมตรีและการรื้อฟื้นความสัมพันธ์เท่าที่โอกาสจะ อำนวยแม้จะมีได้เต็มใจนักก็ตาม ในบางที่ บรรยากาศที่เฟื่อง ขึ้นมีนได้ไม่นานนักก็กลับเขม็งเกลียวจนลุกลามบานปลายและ

สุดท้ายก็ปิดฉากในตอนต้นทศวรรษ 1990 อย่างไรก็ดี หนังสือเล่มนี้มีได้นำเสนอเรื่องสงครามเย็นแต่เพียงมิติทางการทหารเท่านั้น ทว่ายังมีมิติอื่นที่สำคัญ ไม่ว่าจะเป็นมิติทางการเมือง ทั้งระดับระหว่างประเทศและระดับภายในประเทศ หรือมิติทางสังคมและวัฒนธรรมผ่านตัวละครสำคัญที่แตกต่างหลากหลายกันไป ซึ่งแมคมานนำพวกเขาเหล่านั้นกลับมาโลดแล่นบนหน้ากระดาษอีกครั้ง

ในปัจจุบันนี้ สหภาพโซเวียตได้หายไปจากแผนที่โลก พร้อมการสิ้นสุดสงครามเย็น ระบบระหว่างประเทศก็เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมหาศาล สหรัฐอเมริกายังคง “ยืนหนึ่ง” ในฐานะมหาอำนาจระดับโลก ทว่าความพยายามของรัสเซียภายใต้การนำของวลาดิมีร์ ปูติน ที่ต้องการทวงบัลลังก์แห่งมหาอำนาจกลับมา นำไปสู่คำถามสำคัญที่ว่า “สงครามเย็นจะเกิดขึ้นได้อีกหรือไม่” การบุกยูเครนของรัสเซียในปี 2022 ท่ามกลางเสียงประณามของประชาคมระหว่างประเทศ ก็ได้นำไปสู่คำถามอีกชุดหนึ่งว่า “สงครามโลกครั้งใหม่จะเกิดขึ้นได้หรือไม่” อย่างไรก็ดี ผู้แปลอยากชี้ชวนให้ผู้อ่านได้ลองถอดบทเรียนจากอดีตและขบคิดคำถามข้างต้นหลังจากอ่านหนังสือเล่มนี้จบ

ท้ายนี้ ขอขอบพระคุณกองบรรณาธิการสำนักพิมพ์ bookscape ที่มอบความไว้วางใจให้ผู้แปลทำหน้าที่ถ่ายทอดหนังสือ *สงครามเย็น: ความรู้ฉบับพกพา* ออกมาในภาคภาษาไทย อีกทั้งยังอุทิศสหัสชาติเวลาสำหรับการแปลให้สละสลวย อ่านง่าย และงดงามเป็นอย่างยิ่ง คุณความดีหรือประโยชน์อันใดในการ

แปลครั้งนี้ ขออุทิศแต่ศาสตราจารย์ ดร.จุลชีพ ชินวรรณโณ “ครู” ผู้ล่วงลับซึ่งเป็นผู้จุดประกายความสนใจใคร่รู้และความหลงใหลเรื่องสงครามเย็นให้แก่ผู้แปลตั้งแต่ยังเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ณ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ หากมีความผิดพลาดประการใดในหนังสือเล่มนี้ ผู้แปลขอรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ศิวพล ชมภูพันธ์ุ

กลางเดือนมีนาคม 2022

คำนำผู้เขียน

การเขียนประวัติศาสตร์ฉบับย่อเรื่องความขัดแย้งที่ครอบงำและกำหนดนิยามกิจการระหว่างประเทศเป็นเวลากว่าครึ่งศตวรรษถือเป็นงานที่ทำทนาย น่าตื่นตึ่ง และน่ากังวลใจไปในคราวเดียวกัน เอกสารที่เต็มไปด้วยรายละเอียดและส่วนใหญ่ยอดเยี่ยมและมีขนาดยาวกว่าหนังสือเล่มนี้ ซึ่งนำเสนอเหตุการณ์วิกฤตการณ์ กระแสแนวโน้ม และเรื่องราวส่วนบุคคลที่สำคัญแทบทุกประเด็นแก่ผู้คนที่สนใจนั้น ได้ถูกนำมาอภิปรายในหนังสือบางเล่มนี้ ยิ่งไปกว่านั้น การถกเถียงทางวิชาการที่เข้มข้นและเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้งก็ปลุกกระแสให้แก่ประวัติศาสตร์สงครามเย็นในแทบทุกด้าน ในช่วงไม่กี่ปีมานี้ ข้อถกเถียงที่ว่ากลับมาใช้ชีวิตชีวาและลึกซึ้งยิ่งขึ้นเนื่องด้วยการเผยแพร่เอกสารหลักฐานที่เคยปิดเป็นความลับออกมาจากหอจดหมายเหตุ ทั้งในสหรัฐอเมริกา รัสเซีย ยุโรปตะวันออก จีน รวมทั้งที่อื่นๆ ประกอบกับการนำเสนอมุมมองใหม่ๆ ตามกาลเวลาที่ผ่านไป ด้วยเหตุนี้จึงไม่อาจอ้างได้ว่าหนังสือเล่มนี้เป็นบทสรุปสุดท้ายเกี่ยวกับ

สงครามเย็น หรือแม้แต่เป็นตัวแทนของประวัติศาสตร์ที่ครอบคลุมเรื่องความขัดแย้งที่ซับซ้อนและมีแง่มุมหลากหลายนี้

อย่างไรก็ดี เพื่อให้เป็นไปตามจุดประสงค์ของหนังสือชุด *ความรู้ฉบับพกพา* เป้าหมายของผู้เขียนคือการเสนอมุมมองภาพกว้างและอาศัยการตีความซึ่งนักเรียนนักศึกษาและผู้อ่านทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ หนังสือเล่มนี้เสนอคำอธิบายในภาพรวมของสงครามเย็นซึ่งกินเวลาดังแต่ปี 1945 จนถึงการยุติการเผชิญหน้าระหว่างสหภาพโซเวียตกับสหรัฐอเมริกาในปี 1990 โดยอธิบายเหตุการณ์ กระแสแนวโน้ม และแก่นเรื่องสำคัญๆ ที่ดึงมาจากงานศึกษาสำคัญที่สุดชุดล่าสุดเกี่ยวกับสงครามเย็นเหนือสิ่งอื่นใด ผู้เขียนพยายามมอบพื้นฐานที่จำเป็นแก่ผู้อ่านเพื่อทำความเข้าใจและเข้าถึงหนึ่งในเหตุการณ์ที่ทรงอิทธิพลในประวัติศาสตร์โลกสมัยใหม่

ในการพูดถึงเรื่องราวความขัดแย้งที่กินเวลานานถึงสี่ทศวรรษครึ่งและครอบคลุมโลกทั้งใบนี้ ผู้เขียนต้องตัดสินใจอย่างยากลำบากว่าจะเลือกเขียนให้ครอบคลุมสิ่งใดหรือเลือกตัดสิ่งใดทิ้งบ้าง ด้วยข้อจำกัดของพื้นที่จึงต้องละเว้นการกล่าวถึงเหตุการณ์สำคัญบางส่วนและกระชับย่อเหตุการณ์บางส่วนเท่าที่เป็นไปได้ ผู้เขียนยังได้ตัดสินใจเขียนถึงมิติด้านการทหารของสงครามเย็นไว้เพียงสั้นๆ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีหนังสือเล่มอื่นๆ ในชุดนี้ที่จะอธิบายเรื่องสงครามเกาหลีและสงครามเวียดนามอยู่แล้ว ผลลัพธ์คือ “ความรู้ฉบับพกพา” เรื่องสงครามเย็นตามชื่อหนังสือ ซึ่งเขียนขึ้นจากมุมมองระหว่างประเทศและจากวิสัยทัศน์

ยุคหลังสงครามเย็น คำถามที่ใช้เป็นแนวทางในการดำเนินเรื่อง ได้แก่ สงครามเย็นเกิดขึ้นได้อย่างไร เมื่อใด และด้วยเหตุผลใด ทำไมสงครามเย็นจึงกินเวลานาน เหตุใดสงครามเย็นจึงเคลื่อนตัวจากจุดเริ่มต้นในยุโรปยุคหลังสงครามไปสู่โลกเกือบทั้งใบ ทำไมจึงจบลงอย่างกะทันหันและอย่างไม่คาดคิด และมันมีผลกระทบอย่างไรบ้าง

ผู้เขียนขอขอบคุณโรเบิร์ต ซีเกอร์, ลอว์เรนซ์ ฟรีดแมน และเมลวิน ลีเฟลอร์ ที่ช่วยอ่านต้นฉบับและให้ข้อคิดเห็นอันทรงคุณค่าสำหรับการปรับปรุงแก้ไข ขอขอบคุณรีเบกกา โอ'คอนเนอร์ สำหรับกำลังใจ คำแนะนำ และการสนับสนุนตลอดมา รวมไปถึงเจ้าหน้าที่กองบรรณาธิการสำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ดที่ทำให้การทำหนังสือเล่มนี้เป็นเรื่องน่าสำราญใจ

บทที่ 1

สงครามโลกครั้งที่สอง
กับการล่มสลายของระบียบเบ๊บเก๋า

คำอธิบายเรื่องการก่อตัวของสงครามเย็นต้องตั้งต้นจาก สงครามโลกครั้งที่สอง สงครามโลกครั้งที่สองถือเป็นความขัดแย้งที่ทำให้ลายล้างรุนแรงที่สุดในประวัติศาสตร์มนุษยชาติ อันนำมาซึ่ง ความตาย ความพินาศ ความยากจนข้นแค้น และความไร้ระเบียบ อย่างไม่มีสิ่งใดเทียบเท่า

นักประวัติศาสตร์ โทมัส จี. แพเทอร์สัน (Thomas G. Paterson) ซึ่งให้เห็นว่า “หายนะในช่วงปี 1939-1945 เป็น เรื่องที่บีบคั้น เบ็ดเสร็จ และลึกซึ้งมากเสียจนโลกกลับตาลปัตร ไข่แต่เพียงโลกของมนุษยชาติในด้านสุขอนามัยและแรงงานที่ ทำการผลิต ซาวนา พ่อค้าวาณิช นักธุรกิจการเงิน และปัญญาชน ไข่แต่เพียงโลกที่มั่นคงแน่นแฟ้นในห้วงศกศานญาติและชุมชน ไข่แต่เพียงโลกการทหารของกองทัพนาซีและกามิกาเซ่ของญี่ปุ่น แต่คือทั้งหมดนี้รวมกันและมากไปกว่านั้น” สงครามครั้งนี้ยัง สั่นคลอน “โลกของการเมืองที่มั่นคง ภูมิปัญญาที่ตกทอด ประเพณี สถาบัน กลุ่มพันธมิตร ความจงรักภักดี การค้า และชนชั้น” ซึ่ง สร้างเงื่อนไขที่ทำให้ความขัดแย้งระหว่างมหาอำนาจมีแนวโน้ม ทวีขึ้นจนไม่อาจหลีกเลี่ยงได้

โลกที่พลิกกลับ

ประมาณการกันว่าผู้คนราว 70 ล้านคนล้มตายจากสงครามโลกครั้งที่สอง ราวสองในสามของจำนวนนี้มิได้เป็นผู้กระทำการสู้รบ รัฐบาลฝ่ายอักษะผู้พ่ายแพ้อย่างเยอรมนี ญี่ปุ่น และอิตาลีสูญเสียชีวิตพลเรือนไปมากกว่า 3 ล้านคน ส่วนผู้ชนะอย่างฝ่ายสัมพันธมิตร ประสบความเสียหายมากกว่านั้น มีพลเรือนเสียชีวิตอย่างน้อย 35 ล้านคน ตัวเลขอันน่าตื่นตระหนกของจำนวนประชากรที่ล้มตายของสหภาพโซเวียต โปแลนด์ และยูโกสลาเวียคิดเป็นร้อยละ 10-20 ของจำนวนประชากรทั้งหมด ส่วนในเยอรมนี อิตาลี ออสเตรีย ฮังการี ญี่ปุ่น และจีน คิดเป็นร้อยละ 4-6 ของจำนวนประชากรทั้งหมด หากตัวเลขความสูญเสียที่แท้จริงของหายนะระดับโลกครั้งนี้ยังคงไม่อาจสรุปแน่ชัดด้วยความแม่นยำทางสถิติทั้งหมดทั้งหมด ชีวิตมนุษย์จำนวนมหาศาลที่ระบุไว้ว่าถูกสงครามครั้งนี้ ดุดกลืนไปก็ยังคงสร้างความตกตะลึงต่อไปอีกสองชั่วอายุคน หลังสงครามโลกครั้งที่สองได้พอๆ กับในช่วงควีนหลงหลังความขัดแย้ง

เมื่อสงครามสิ้นสุด ภาคพื้นทวีปยุโรปส่วนใหญ่ล้วนตกอยู่ในสภาพยับเยิน วินสตัน เอส. เชอร์ชิลล์ (Winston S. Churchill) นายกรัฐมนตรีอังกฤษ พรรณนาสภาพยุโรปหลังสงครามด้วยลีลามีชีวิตชีวาเปี่ยมเอกลักษณ์ไว้ว่าเป็น “กองซากอิฐ ซากปูน โรงเก็บศพ แหล่งเพาะพันธุ์โรคระบาดและความเกลียดชัง” ในถ้อยแถลงทางวิทยุของประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา แฮร์รี เอส. ทรูแมน (Harry S. Truman) บรรยายสภาพบ้านเมืองในเยอรมนีที่ถูกทำลายซึ่งตัวเขาได้ประสบในช่วงฤดูร้อนปี 1945 ว่าเป็นที่ซึ่ง

“ผู้หญิง เด็ก และคนเฒ่าคนแก่ต่างเดินร่อนเร่อยู่บนทางหลวง แล้วกลับเข้าไปอาศัยในบ้านที่ถูกระเบิดทำลาย หรือไม่ก็อพยพออกจากเมืองที่ถูกระเบิดทำลายเพื่อเสาะหาอาหารและที่พักพิง” กรุงเบอร์ลินคือ “ที่รกร้างโดยสิ้นเชิง” นักข่าวผู้เฝ้าสังเกตการณ์อย่างวิลเลียม ไชเรอร์ (William Shirer) ชี้ว่า “ผมไม่คิดว่าจะมีการทำลายล้างครั้งใดเทียบได้กับการทำลายล้างระดับนี้” ในความเป็นจริงแล้ว เมืองขนาดใหญ่หลายเมืองในยุโรปกลางและยุโรปตะวันออกต่างถูกทำลายในระดับที่ใกล้เคียงกัน อาคารบ้านเรือนในเมืองโคโลญ เมืองดีสเซลดอร์ฟ และเมืองฮัมบวร์กราวร้อยละ 90 ถูกทำลายจากระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตร ใจกลางกรุงเวียนนา ก็ได้รับความเสียหายถึงร้อยละ 70 ส่วนในกรุงวอร์ซอ จอห์น เฮอร์ชีย์ (John Hershey) รายงานไว้ว่าทหารเยอรมัน “เข้าทำลายถนนทุกสาย ตรอกซอกซอยทุกแห่ง ตลอดจนบ้านเรือนทุกหลังอย่างเป็นระบบ ไม่มีสิ่งใดหลงเหลืออยู่เลยนอกจากสถาปัตยกรรมจำแลง” ในเดือนกรกฎาคม ปี 1945 อาร์เทอร์ บลิสส์ เลน (Arthur Bliss Lane) ทูตสหรัฐอเมริกาผู้เดินทางเข้าไปยังเมืองที่ถูกทำลายจากสงครามได้บันทึกไว้ว่า “กลิ่นเอียนๆ ของเนื้อหนังมนุษย์ที่ถูกเผาเป็นเรื่องเลวร้ายที่ย้ำเตือนว่าเรากำลังย่างเข้าสู่นครแห่งความตาย” ตึกรามบ้านช่องในฝรั่งเศสจำนวนหนึ่งในห้าได้รับความเสียหายหรือไม่ก็ถูกทำลาย ส่วนในกรีซ อาคารสถานที่ถูกทำลายไปหนึ่งในสี่ อังกฤษเองแม้จะไม่ถูกยึดครองแต่ก็ได้รับความเสียหายในวงกว้างจากการทิ้งระเบิดของกองกำลังนาซี มูลค่าความมั่งคั่งระดับชาติสูญหายไปราวหนึ่งในสี่อันเนื่องมาจากสงคราม ความสูญเสียของสหภาพโซเวียตนับว่าอยู่ในขั้นเลวร้ายที่สุด มีผู้คนล้มตายอย่างน้อย 25 ล้านคน อีก 25 ล้านคนกลายเป็น

คนไร้บ้าน อาคารสถานที่ถูกทำลายไป 6 ล้านแห่ง อีกทั้งโรงงาน อุตสาหกรรมและพื้นที่การเกษตรของประเทศถูกปล่อยทิ้งร้าง ทั่วทั้งยุโรป ผู้รอดจากสงครามประมาณ 50 ล้านชีวิตต้องละทิ้ง บ้านเรือน ราว 16 ล้านชีวิตถูกเรียกอย่างสละสลวยจากฝ่าย สัมพันธมิตรผู้กำชัยด้วยคำว่า “ผู้พลัดถิ่น” (displaced person)

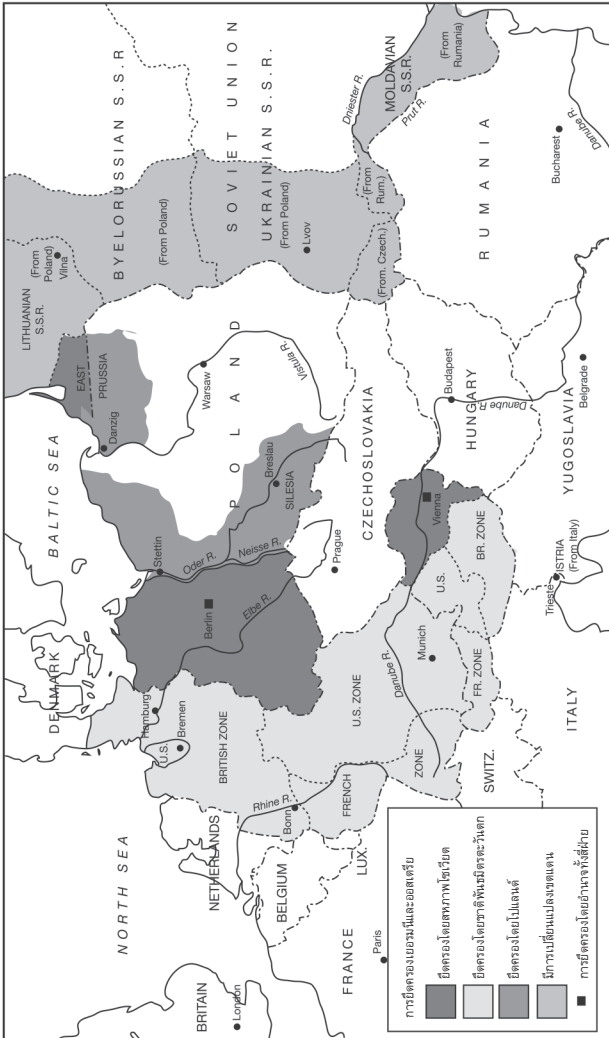
สภาพการณ์ในเอเชียภายหลังสงครามก็เลวร้าย แทบ ทุกเมืองในญี่ปุ่นถูกทำลายจากการทิ้งระเบิดโดยสหรัฐอเมริกา อย่างไร้ปราณี ร้อยละ 40 ของเขตพื้นที่เมืองถูกทำลายหมดสิ้น กรุงโตเกียวซึ่งเป็นมหานครใหญ่ที่สุดถูกระเบิดเพลิงของฝ่าย สัมพันธมิตรล้างผลาญจนอาคารบ้านเรือนกว่าครึ่งเมืองราบเป็น หน้ากลอง เมืองฮิโรชิมาและนางาซากิเผชิญความสยดสยอง ของระเบิดปรมาณูคู่แฝดที่นำพาสงครามแปซิฟิกมาถึงจุดจบและ กวาดล้างเมืองทั้งเมือง ชาวญี่ปุ่นประมาณ 9 ล้านคนกลายเป็น คนไร้ถิ่นที่อยู่เมื่อผู้นำประเทศประกาศยอมแพ้ ในจีนซึ่งเป็น สมรภูมิการสู้รบมานานเกินทศวรรษนั้น โรงงานอุตสาหกรรม ในเขตแมนจูเรียตกอยู่ในความสะเปะสะปะ พื้นที่เพาะปลูกอัน อุดมสมบูรณ์แถบลุ่มแม่น้ำเหลืองมีน้ำเจิ่งนอง ชาวอินโดนีเซีย ราว 4 ล้านคนล้มตายจากสงครามไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม ในปี 1943 ชาวอินเดียนับล้านคนล้มป่วยจากความอดอยาก ในสงคราม รวมถึงผู้คนอีกนับล้านในภูมิภาคอินโดจีนก็เผชิญ ภัยเช่นเดียวกันในอีกสองปีถัดมา แม้พื้นที่ส่วนใหญ่ของเอเชีย ตะวันออกเฉียงใต้จะไม่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสงคราม ดังเช่นญี่ปุ่น จีน หมู่เกาะแปซิฟิก แต่พื้นที่ส่วนอื่นอย่างฟิลิปปินส์ และพม่าก็เชื่อว่าไซโคด็อก ในช่วงท้ายสงคราม อาคารสถานที่ ในกรุงมะนิลากว่าร้อยละ 80 ถูกทำลายจากการสู้รบที่โหดร้าย

ในลักษณะเดียวกัน จากคำให้การของบามอ (Ba Maw) ผู้นำพม่า สมัยสงคราม จะเห็นได้ว่าการสู้รบในพม่า “ทำให้พื้นที่ขนาดมหศาลในประเทศพม่าพังพินาศ”

ความตายและการทำลายล้างระดับมโหฬารจากสงครามไม่เพียงทำให้ยุโรปและเอเชียตกอยู่ในสภาพยับเยินเท่านั้น แต่ระเบียบระหว่างประเทศแบบเดิมก็พังทลายลงเช่นกัน ดังที่ติน แอชีสัน (Dean Acheson) ผู้ช่วยรัฐมนตรีต่างประเทศของสหรัฐอเมริกาแสดงความพิศวงไว้ว่า “โครงสร้างและระเบียบโลกที่เราได้รับสืบทอดมาจากคริสต์ศตวรรษที่ 19 ได้จบลงแล้ว” อันที่จริงระบบระหว่างประเทศที่มียุโรปเป็นศูนย์กลางซึ่งครอบงำความเป็นไปของโลกมานาน 500 ปีนั้นมลายลงในเพียงชั่วข้ามคืน ยกขบวนใหญ่ทางการทหารสองตนที่มีขนาดเท่าทวีปทั้งทวีปซึ่งได้รับการขนานนามว่าอภิมหาอำนาจได้ก้าวขึ้นมาแทนที่ แต่ละฝ่ายมุ่งสร้างระเบียบใหม่ให้สอดคล้องกับความต้องการและค่านิยมอันมีลักษณะเฉพาะของตนเอง เมื่อสงครามเข้าสู่ช่วงสุดท้าย แม้แต่ผู้สังเกตการณ์การเมืองโลกระดับธรรมดาทั่วไปก็เห็นได้ว่าสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตต่างถือได้ส่วนใหญ่ที่เหนือกว่าด้านการทหาร เศรษฐกิจ และการทูต ฝ่ายที่แปรจากศัตรูมาเป็นพันธมิตรก็ทำความตกลงที่จำเป็นโดยมีเป้าหมายพื้นฐานประการหนึ่งคือ เพื่อฟื้นฟูภาวะที่ดูเสมือนว่าอำนาจหน้าที่และเสถียรภาพยังคงสถิตอยู่ให้กลับคืนมาโดยเร็ว ซึ่งไม่ใช่เพียงในด้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรงจากสงครามเท่านั้น แต่ยังรวมถึงระบบระหว่างประเทศด้วย ภารกิจนี้เป็นเรื่องเร่งด่วนและน่าหวาดวิตก ดังที่โจเซฟ กรูว์ (Joseph Grew) รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐอเมริกา กล่าวเตือนเมื่อเดือนมิถุนายน

ปี 1945 ว่า “อาจเกิดสภาวะอนาธิปไตยอันเนื่องมาจากความยากลำบากทางเศรษฐกิจและความวุ่นวายทางการเมืองได้”

หากกล่าวอย่างกว้างๆ ในระดับโครงสร้างแล้ว รากเหง้าของสงครามเย็นเกิดขึ้นในจังหวะที่โลกซึ่งอยู่ในภาวะอ่อนกำลังเนื่องจากสงคราม มาบรรจบกับองค์ประกอบแห่งความขัดแย้งของระเบียบระหว่างประเทศ ซึ่งก็คือการที่วอชิงตันกับมอสโกต่างพยายามกำหนดความเป็นไปของโลกที่แตกสลายจากสงคราม และพร้อมจะถูกยึดกุม (ดูแผนที่ 1) เมื่อใดก็ตามที่ระเบียบระหว่างประเทศและระบบดุลอำนาจที่ระเบียบชุดนั้นกำกับอยู่ เกิดพลิกกลับ ย่อมส่งผลให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในระดับหนึ่ง อยู่เสมอ เราจึงคาดหมายได้อย่างแน่นอนว่าจะเกิดการพลิกกลับจากเหตุจับพลันที่ส่งผลสะเทือนเสียหายในระดับนี้ไม่น้อยเลยทีเดียว ความตึงเครียด ความหวาดระแวง และการแข่งขันที่บ่อนเซาะความสัมพันธ์ระหว่างสหรัฐอเมริกา กับสหภาพโซเวียต หลังสงครามเพิ่งสิ้นสุดนั้นแทบไม่น่าประหลาดใจว่า *ระดับ และขอบเขต* ของความขัดแย้งที่เกิดตามมา และโดยเฉพาะ *ระยะเวลา* ที่เกิดความขัดแย้งนี้ ไม่สามารถอธิบายด้วยพลังเชิงโครงสร้างได้โดยลำพัง อย่างไรก็ตาม ประวัติศาสตร์แสดงให้เห็นตัวอย่างมากมายของมหาอำนาจในเส้นทางแห่งการประนีประนอมและการร่วมมือ ซึ่งเลือกที่จะดำเนินการร่วมกันเพื่อสร้างระเบียบระหว่างประเทศที่ยอมรับได้ร่วมกันและตอบสนองผลประโยชน์ขั้นพื้นฐานของแต่ละฝ่ายได้ นักวิชาการใช้คำว่า “อำนาจปกครองดินแดนร่วมกันของประเทศมหาอำนาจ” (great power condominium) เพื่ออธิบายระบบดังกล่าว แม้เจ้าหน้าที่รัฐระดับนำ

แผนที่ 1 ภูมิภาคยุโรปกลางภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

ทั้งในสหรัฐอเมริกาและสหภาพโซเวียตต่างหวังว่าจะเกิดสภาวะนี้ แต่นั่นก็ยังไม่อาจเกิดขึ้นได้ในเวลานี้

เหตุผลที่ต้องกล่าวถึงหัวใจของประเด็นคำถามอย่าง เรื่องกำเนิดของสงครามเย็นนั้น กล่าวโดยสรุปได้ว่าเป็นเพราะ ความแตกต่างระหว่างสหรัฐอเมริกากับสหภาพโซเวียต ทั้งในเรื่องความมุ่งมาดปรารถนา ความต้องการ ประวัติศาสตร์ สถาบัน การปกครอง และอุดมการณ์ ซึ่งได้แปรความตึงเครียดที่ไม่อาจ เลี่ยงได้ไปสู่มหากาพย์การเผชิญหน้ากันตลอดสี่ทศวรรษที่เรา เรียกว่า สงครามเย็น

วิสัยทัศน์ของสหรัฐอเมริกาเกี่ยวกับระเบียบโลกภายหลัง สงคราม

สหรัฐอเมริกาผงาดขึ้นมาจากหายนะของสงครามโลกครั้งที่สอง โดยไม่ประสบความสูญเสียมากนัก แม้ทหารและลูกเรือของ ประเทศราว 400,000 นายพลีชีพเพื่อต่อสู้กับฝ่ายอักษะ ซึ่งราว สามในสี่ของจำนวนนี้เสียชีวิตในสมรภูมิ แต่ตัวเลขดังกล่าวก็ยัง น้อยกว่าร้อยละ 1 ของจำนวนผู้เสียชีวิตทั้งหมดจากสงคราม และยิ่งน้อยกว่าร้อยละ 2 ของความสูญเสียของสหภาพโซเวียต สำหรับพลเรือนชาวอเมริกันแล้ว ข้อแตกต่างอย่างยิ่งจากยุโรป เอเชียตะวันออก แอฟริกาเหนือ และพื้นที่ส่วนอื่นก็คือ สงคราม มิได้เป็นเรื่องของความทุกข์ร้อนและความขาดแคลน แต่เป็น ความรุ่งโรจน์ หรือยิ่งกว่านั้นคือความสมบูรณ์พูนสุข ผลิตภัณฑ์ มวลรวมในประเทศของสหรัฐอเมริการะหว่างปี 1941-1945 สูงขึ้น เป็นเท่าตัว ซึ่งแสดงถึงความนำพิศวงของเศรษฐกิจที่ปริมาณ